

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОСМИСЛЕННЯ, ВИЗНАЧЕННЯ, ФОРМУВАННЯ

Василенко С. В.,

*к. е. н., старший викладач кафедри
аналізу і статистики ім. І.В. Поповича,
Житомирський національний агроекологічний
університет, м. Житомир*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення велика увага приділяється вивченню питань соціального підприємництва. Поняття соціального підприємництва, його мета, ознаки, характеристики по-різному відображаються в працях зарубіжних і вітчизняних вчених, однак єдиної думки щодо даного визначення на сьогодні не існує. Саме тому зазначені вище питання залишаються актуальними та потребують досліджень.

Вклад основного матеріалу. В Україні соціальне підприємництво починає тільки розвиватись. Відмінність соціального підприємництва від традиційного підприємництва полягає в тому, що його діяльність спрямована на позитивні, інноваційні, соціальні зміни у суспільстві.

Відповідно до положень Господарського кодексу України, підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється

суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [2]. Головна місія соціального підприємства полягає у досягненні соціального результату з можливістю задоволення соціальних потреб суспільного життя.

Значний внесок у розробку теоретико-методологічних аспектів соціального підприємництва внесли такі зарубіжні і вітчизняні вчені: М. Баталіна, Ф. Бородкін, З. Галушка, Б. Дрейтон, П. Друкер, О. Кіреєва, Ж. Крисько, А. Курило, М. Куц, Дж. Майр, Дж. Макклурга, А. П. Дж. Мерфі, А. Мокій, М. Наумова, О. Овсянюк-Бернадіна, Ю. Попов, І. Салій, О. Сандакова, Л. Тарадіна та інші.

Соціальне підприємництво як явище існує ще з початку XIX століття. Його праобразами, на думку Дж. Макклурга, були монастирі (як місце притулку соціально незахищених верств населення), церковні школи, створені за рахунок коштів громади чи меценатів, лікарні, будинки для престарілих, які мають свою соціальну місію [10]. Починаючи з кінця XX століття виникає термін «соціальне підприємництво», який стає предметом досліджень багатьох науковців світу. Відносно нове поняття поєднує в собі ознаки традиційного підприємництва з соціальною місією. З 2000 рр. соціальне підприємництво активно розвивається у провідних країнах світу. Соціальне підприємництво в Україні бере свій початок зі Старообрядної концепції справи, кооперативного руху та окремих соціально орієнтованих підприємств родинного бізнесу Терещенків, Ханенків, Симиренків та ін. Активніше соціальні підприємства (по суті діяльності, а не по назві) почали створюватися в Україні з 1991 р. і були більш орієнтовані на працевлаштування людей з особливими потребами (підприємства УТОГ і УТОС). Дефініція «соціальне підприємство» стала популяризуватися в Україні з 2004 р., коли грантова програма UCAN почала проводити навчання соціальному підприємництву і надавати гранти на розвиток таких ініціатив громадським організаціям. У 2010 р. ініціативу підхопила Британська Рада в Україні, створивши Консорціум «Сприяння розвитку соціального підприємництва України», до якого увійшли Міжнародний фонд «Відродження»,

Фонд «Східна Європа», «Прайс вотерхаус куперс Україна», «Ерсте Банк». У цьому напрямку «Ерсте Банк» запропонував надавати пільгові кредити для соціальних підприємців, а Консорціум ініціював підготовку тренерів із соціального підприємництва та створення ресурсних центрів розвитку соціального підприємництва в різних частинах України [3, с. 107].

На даний час не існує єдиного, уніфікованого і загальноприйнятого визначення соціального підприємництва. На основі проведеного дослідження обґрунтовано чотири підходи до його визначення. Перший підхід є узагальненим і широким, його суть полягає в тому, що під соціальним підприємництвом розуміють діяльність, кінцевим результатом якої є досягнення соціальної мети. Згідно даного підходу це можуть бути як традиційний бізнес із соціальною складовою, так і недержавні прибуткові і неприбуткові організації. Таке трактування не вважається повним, оскільки не окреслює тих особливостей, які відрізняють соціальне підприємництво від інших видів діяльності. Засновниками і прихильниками такого підходу є: Е. Шоу, Г. Морт, А. Фоулер [4, с. 113]. Наступним є комбінований підхід, який передбачає існування не лише соціальної, а й бізнес-складової. А саме соціальне підприємництво – це процес створення нових підприємств, який веде до соціальних покращень, створює підприємницьку та суспільну цінність (А. Макміллан, Дж. Робінсон, Я. Рогалін). Третій підхід є інноваційним (Дж. Мейр, Е. Нобоа, Х. Стівенсон, Ф. Перріні). Його суть полягає в трактуванні соціального підприємництва як інноваційного методу вирішення соціальних проблем. Особливістю даного підходу є виділення інноваційної складової діяльності і відповідно охоплення соціальних підприємств, які впроваджують інновації. Разом з тим, обмежуючи ті, які їх не вводять. Такий підхід є доволі однобоким і виключає соціальні підприємства, які є інвестиційним джерелом фінансування соціальної сфери без використання інновацій. Останній підхід – проблемно-орієнтований, прихильниками якого є К. Лідбітер, Фонд Шваба. Відповідно до цього підходу соціальне підприємництво – це

діяльність, соціальні результати якої спрямовані на вирішення проблем певної соціальної групи громадян (люди з інвалідністю, вимушено переселені особи, люди з алко- або наркозалежністю та інші) [9].

Отже, наявність наведених підходів свідчить про те, що соціальне підприємництво поєднує в собі багато різноманітних аспектів діяльності організацій і є відносно новим, ще до кінця не дослідженим поняттям. Порівнюючи розглянуті підходи, варто сказати, що всі вони передбачають соціальну спрямованість в діяльності підприємства. Відмінність між ними полягає в окресленні масштабів його функціонування.

Проведений аналіз наукових поглядів щодо сутності соціального підприємництва, дає можливість виокремити таке визначення: соціальне підприємництво – це діяльність, яка спрямована на виконання соціальних вимог, потреб, місії з метою досягнення соціального ефекту.

Висновки. Роль соціального підприємництва є особливо важливою в умовах економічної кризи, викликаній різними чинниками ендогенного і екзогенного характеру. В Україні останніми роками соціальне підприємництво набуває все більшої популярності, як ефективний механізм вирішення соціальних та економічних проблем.

Література:

1. Галушка З.І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. *Вісник серія Економіка*. К.: ВПЦ «Київський національний університет» 2013. №148. С. 17.
2. Господарський Кодекс України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.05.2019)
3. Давидовська Г. І. Проблеми соціального підприємництва в Україні. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. № 7. С. 106-109.
4. Друкер П.Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы. Москва: Б.и., 1992 . 351 с

5. Куц М.Р. Соціальне підприємництво: основні ідеї і перспективи дослідження в соціології. *Наукові записки 2015*. Том 174. С. 51-55.

6. Мокій А.І., Дацко О.І. Розвиток соціального підприємництва у контексті зміцнення економічної безпеки депресивних. *Економічна безпека і підприємництво*. 2014. № 1 (53). С. 155–166.

7. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства. Україна: аспекти праці. – 2014. – Випуск №4. URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&sour>

8. Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Крисько Ж.Л. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(2). С. 129-132.

9. Mulgan G. Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated / G. Mulgan, S. Tucker, R. Ali, B. Sanders. – Skoll Centre for Social Entrepreneurship. – Electronic data. – [Skoll Centre Working Paper, 2007]. – Mode of access: [https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/Skoll_Centre/Docs/Social](https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/Skoll_Centre/Docs/Social%20Innovation%20What%20It%20Is%20Why%20It%20Matters%20and%20How%20It%20Can%20Be%20Accelerated.pdf) 1% (дата звернення: 05.05.2019)

10. The Institute for Social Entrepreneurs. Evolution of the social enterprise industry: A chronology of key events [Electronic resource]. — 2008. — Mode of access: <http://socialent.org/documents/> (дата звернення: 05.05.2019)